

JIRÍ MACHYČEK

ÚKOLY ŠKOLSKÉ GEOGRAFIE

(Výňatek ze zprávy

o činnosti komise a odborné skupiny pro školskou geografii ÚV ČSSZ)

Práce komise a odborné skupiny pro školskou geografii ÚV ČSSZ při ČSAV v mezisjezdovém období byla určena dvěma základními faktory: především to bylo usnesení 12. sjezdu ČSSZ v Českých Budějovicích z července 1972, dále pak skutečnost, že v letech 1973–1975 započala příprava celkové přestavby našeho školství. S tím byla přímo spojena otázka nového zařazení zeměpisu jako vyučovacího předmětu do studijních plánů škol I. a II. cyklu a otázky vysokoškolské přípravy příštích učitelů zeměpisu na učitelských fakultách našich vysokých škol.

ČSSZ v dřívější době neměla a také neprosazovala v podstatě vliv na tvorbu zeměpisných osnov a na zařazení zeměpisu do vyučovacích plánů všeobecně vzdělávacích i odborných škol, přestože na rozvoji školské geografie a na zkvalitnění celkové úrovně výsledků vyučování zeměpisu měla základní a profesionální zájem. Vždyť rozhodující většinu členů ČSSZ tvoří učitelé všech typů a stupňů našich škol, kterým nejsou lhostejné otázky ani problémy současné školské geografie a ČSSZ jako společnost sdružující profesionální pracovníky a zájemce v oboru geografie musí mít eminentní zájem na tom, aby se neustále zkvalitňovala všeobecná úroveň zeměpisných vědomostí.

Je třeba s uspokojením konstatovat, že v sedmdesátých letech došlo v tomto směru k obratu. Zásluhou ÚV ČSSZ se problémy školské geografie v práci ústředního výboru dostávaly postupně na jedno z čelných míst pracovní náplně. Vznikem komise pro školskou geografii došlo k vytvoření pracovního kolektivu, který mohl přistoupit k plnění četných usnesení i předcházejících sjezdů Společnosti, která zůstávala z různých důvodů nerealizována.

Vedle komise pro školskou geografii, jejímž úkolem bylo zpracovávat a zajišťovat úkoly dané usnesením sjezdu, fungovala také odborná skupina pro školskou geografii, která se měla zabývat především odbornými problémy, předloženými k řešení komisí ÚV.

Během mezisjezdového období byla ÚV navíc vytvořena zvláštní komise s dočasnou působností, jejímž úkolem bylo řešit naléhavé a neodkladné otázky spojené s návrhy na úpravu osnov a zařazení zeměpisu v učebním plánu na všeobecně vzdělávacích a odborných školách.

V mezisjezdovém období se konaly schůze komise pro školskou geografii společně se schůzemi odborné skupiny, a to především z toho důvodu, aby se nepřekročil plán čerpání cestovného. Tím se rozdělení orgánů pro školskou geo-

grafii na dvě samostatné části ukázalo málo účelným. Domníváme se, že v příštím funkčním období bude lépe vytvořit jediný orgán pod názvem „komise pro školskou geografii“, jehož sekce by plnily úkoly odborné komise.

V duchu usnesení 12. sjezdu ČSSZ vypracovaly komise pro školskou geografii, na základě materiálů sekce a po dohodě s předsednictvem ÚV podkladovou zprávu pro jednání delegace ÚV na ministerstvu školství CSR v květnu 1974 v Praze, a další materiály, jak vyplývá z úvodní části sjezdového sborníku *Studia geographica*, č. 50.

Z práce komise i odborné skupiny pro školskou geografii v mezsjezdovém období vzešly závěry, jejichž realizace by pomohla odstranit nedostatky v současném vyučování zeměpisu při plánované přestavbě všeobecně vzdělávacího a odborného školství, která svými důsledky nutně zasáhne i vysoké školy připravující učitele zeměpisu. Jde především o tyto úkoly:

1. Realizovat modernizaci obsahu geografie podle současného stavu rozvoje geografie jako vědy. Odborná skupina vypracovala kritéria, jimiž se tyto úpravy mají řídit. Jako příkladu bylo použito osnov geografie na sovětských středních školách.

2. Mít na zřeteli mimořádný vzdělávací i výchovný význam zeměpisu jako vyučovacího předmětu ve studijních úkolech všeobecně vzdělávacích i odborných škol, jeho podstatný podíl při vytváření vědeckého světového názoru žáků, při výchově k socialistickému vlastenectví a internacionálnímu. Zdůraznit integrační úkol zeměpisu v osnovách středních škol, který má vést k vytváření vyšší pojmové struktury z mozaikovitě soustavy poznatků celé řady přírodních i společenských věd, získaných v příslušných předmětech přírodních i společenských věd v průběhu studia na škole. Vytvoření této struktury je nezbytné pro pochopení ekonomických i politických vztahů ve světě i pro vytvoření vědeckého světového názoru žáků.

3. Věnovat vyučování zeměpisu a osnovám všeobecně vzdělávacích škol takové místo a takový počet týdenních hodin, aby učitelé zeměpisu mohli plně využít všech vzdělávacích a výchovných možností tohoto vyučovacího předmětu. Přitom usilovat o zachování kontinuity kursu zeměpisu, pokud možno v celém rozsahu vzdělávací školy.

Zavést vyučování zeměpisu do všech středních odborných škol v míře a v zaměření odpovídajícím poslání jednotlivých typů těchto škol a do těch odborných učilišť, které svým zaměřením vyžadují hlubší zeměpisné vědomosti.

5. Reorganizovat dosavadní jednorázové postgraduální studium zeměpisu na systému pravidelných, krátkodobých doškolovacích (postgraduálních) kursů s metodickou i odbornou náplní na těch typech škol, na nichž získali aprobaci.

6. Posílit praktickou složku přípravy učitelů v didaktice geografie, aby noví učitelé geografie odcházeli do učitelské praxe vyzbrojeni potřebnými metodickými znalostmi i dovednostmi, nezbytnými při uplatňování moderního pojetí zeměpisného učiva.

7. Zajišťovat tvorbu moderních učebnic zeměpisu, které by vyhovovaly požadavkům vyučování na soudobé úrovni, a příslušných metodických příruček pro učitele k učebnicím pro jednotlivé třídy. Učebnici doplnit moderními pracovními sešity. Dosáhnout rychlejší obměny těchto učebnic tak, aby jejich obsah nezastarával (jde zejména o učebnice ekonomické a regionální geografie).

8. Věnovat plnou péči tvorbě učebních pomůcek pro vyučování zeměpisu a zajišťovat výrobní realizaci nejlepších prototypů tak, aby mohly co nejdříve sloužit moderně pojatému vyučování geografie.

9. Stejnou pozornost jako didaktice geografie věnovat ve vysokoškolské přípravě učitelů zeměpisu soustavné obsahové modernizaci odborné složky přípravy posluchačů.

10. K zajištění předcházejících bodů sjednotit a zintenzívnit vědecký výzkum v oblasti didaktiky geografie. Byl vypracován plán koordinovaného výzkumu v tomto oboru na úrovni resortního výzkumného úkolu ministerstva školství ČSR a SSR. Realizace tohoto návrhu v příští pětiletce by pomohla definitivně odstranit nedostatky, jejichž existence byla ověřena průzkumem. Jde zejména o nerovnoměrnost rozdělení řešené problematiky na všeobecnou a speciální část didaktiky geografie. V současné době podstatně převyšuje zájem o výzkum v oblasti všeobecné části didaktiky geografie nad částí speciální. Se stoupajícími nároky na výzkum v oboru didaktiky geografie nutno počítat s potřebou rozšíření počtu vědeckých pracovníků v oboru didaktiky geografie umožněním dosažení akademických titulů, vědeckých hodností, hodností vědecko-pedagogických. To by zároveň vedlo k dalšímu vzrůstu prestiže didaktiky geografie jako vědního oboru. V tomto směru podporovat i pořádání seminářů věnovaných těm problémům didaktiky geografie, které vyžadují vyřešení na úrovni vědecké. Za tím účelem více spolupracovat s ČSAV a SAV.